

Badar gyerekzene-határozó

Eredetinek semmiképpen sem mondható az az ötlet, mely szerint néhány, az elmúlt pár évben megjelent, fontosnak tekinthető gyermeklemezről, zenekarról, azok erényeiről és/vagy gyengeségeiről írjunk. Az eddig megjelent, gyereklemezokről íródott szövegek azonban sok esetben nem lépnek túl azoknak a hasznos praktikáknak az ismertetésén, hogy mi alapján válasszon a szülő hallgatnivalót a gyerekének, nem tudják egy tágabb, zenei és irodalmi dimenzióban láttatni, vizsgálni ezt a zeneteremtést. Az ismertetés, figyelemfelhívás önmagában még nem is lenne baj, ám a cikkszerzők érvei sok esetben inkább elbizonytalanítanak, mint megerősítenek bennünket. Nem esik szó például ezeknek a lemezeknek a gyakorlati hasznáról, annál több teret kap a szövegekben a felszínesség és az olyan meglátások, miszerint „ha egy lemez borítója nem tetszik, az már félig-meddig garancia arra, hogy a korongon található zene sem fog tetszeni”.

Jelen esszénkben értő füllel, a megfelelő szakmai szigorral igyekszünk közelíteni a mai gyerekzene-termés darabjaihoz, egyúttal kísérletet teszünk arra, hogy megnyugtassuk *a régen minden jobb volt* jelmondatot skandáló szkeptikusokat afelől, hogy igenis van ma minőségi – és megkockáztatom, hogy az idők próbáját is kiálló – gyerekzene, ergo nem kell félnünk attól, hogy Halász Juditnak és a Kalákának nem lesz méltó utódja. Fontos újra hangsúlyoznunk, hogy vizsgálódásunk természetszerűen nem terjedhet ki az összes idevágó kiadványra, hiszen abban az esetben nyilván nem az esszé-, sokkal inkább a lexikonformát kellett volna választanunk.

Gyakorta merül fel az a kérdés, hogy *tulajdonképpen kit is kell megszólítania egy gyermeklemeznek?* Továbbgondolva: az értő hallgatónak magának is gyereknek kell-e lennie ahhoz, hogy érdemben megítélhesse, egy dal jó vagy rossz? Egyáltalán mi alapján dől el, hogy valami gyerekdal vagy sem?

versek megítélésakor. Arra a kérdésre kell elsősorban választ találnunk, hogy miféle célzattal, intencióval születik a dal? Gyermekdal akar-e lenni, vagy az értelmezői környezet teszi-e azzá? Hol van ezeknek a lemezeknek a helye a polcunkon? Egy közel tízéves interjúban Gryllus Dániel a Kaláka zenéjéről elmélkedve jegyezte meg, hogy ők tulajdonképpen „univerzális” lemezeket készítenek, a megzenésített verseik ennek megfelelően bármilyen értelmezői közegben működhetnek. Példaként József Attila önmegszólító versét, a *Tudod, hogy nincs bocsánatot* említette, amelyet egy óvodás is a felnőttekhez hasonló módon tud értelmezni, azzal, hogy más kulcsai vannak a megértéshez, mást mozgat meg benne. De vajon ez az elgondolás igaz lehet-e minden más hasonszórú együttes zenéjére is?

A kérdések hosszan kigyózó sorának megválaszolását kezdhethetjük az-
zal, hogy úgy gondoljuk, gyermekzene – mint olyan – van, s noha nem kezelhető a más korosztályokat célzó zenétől izoláltan (tekintettel arra, hogy inkább szövegvilágában, mondanivalójában tér el, mintsem a zenei eszköztárában, megfogalmazódásában), mégiscsak külön polcon kell tudnunk, és a közvélekedés is az esetek többségében eszerint kezeli őket.

A Kaláka esete a továbbiakban tárgyalandó zenekarokhoz képest specifikus, hiszen Gryllus Dánielék verseket zenésítenek meg, tulajdonképpen háttértámogatást, egy újabb formát, interpretációt adnak ezeknek a szövegeknek. Az ún. gyermekdalok előadói ezzel szemben az esetek többségében tudatosan bújnak a gyermekdalnok szerepébe, és a PR-juk, marketingjük is ennek megfelelően működik. Egy meghatározott közeget kívánnak megszólítani, és ha ezen vágyuk mellé társulnak olyan hasznos tényezők, mint amilyen a kreativitás és/vagy a pedagógiai hajlam, az már garantált sikert jelenthet a számukra. Természetesen az sem mellékes, hogy ezeknek az előadóknak, zenekaroknak a zöme egy előre felépített koncepció részeként jön létre, sokszor maga a koncepció teremti meg őket, és általa válhatnak ismertté. Gondolhatunk itt például az Alma Együttesre, akik tulajdonképpen a Minimax gyerekcsatorna házi zenekara, és noha a Minimaxszal való együttműködésüket majd egy évtizedes útkeresés előzte meg, mégiscsak a Minimax-produkciók (többek között a *Bogyó és Babóca*) hozták meg számukra a valódi hírnevet.

De ehhez hasonló jelenség a KerekMese zenei produkciója is¹, amelyet jobb híján kénytelenek vagyunk a képződmény kifejezéssel illetni, mert ezeknek a daloknak nemcsak az eredetisége kérdőjelezhető meg – néhány jól irányzott keresőszóval a YouTube videómegosztó portálon tucatjával

¹ Ebben az esetben a KerekMese brand égisze alatt, mintegy úgy *hajtásként* jelentek meg a zenés animációk.

találjuk meg ezeknek a daloknak a legkülönfélébb és a legtöbb esetben sokkalta élvezhetőbb változatait –, de a zenei és ezáltal az élvezeti értéke is. Ha a KerekMese hasznáról kellene beszélnünk, azt az egyet azért kiemelhetnénk, hogy ezek az együgyű, kínai játékszintetizátoron lepötyögött dallamok erőteljesen idézik meg boldogult óvodáskorunk világát, amikor az óvó néni szintetizátorszólamaira kántáltuk az ilyen-olyan ünnepségeken az *Én elmentem a vásárba...* kezdetű örökbecsű szerzeményt. Ezeket a zenei produkciókat tulajdonképpen a jól kitalált és elkészített animációk mentik meg. Elsődlegesen ezek keltik fel a gyerekek figyelmét, és csak ezután jutnak el a dalszövegekig, amelyek sok mindent nem adnak hozzá épp-en alakuló világgépükhöz.

A korábbiakban már említett Alma Együttesről azt is írhatnánk, hogy mindenben ellentéte a KerekMesének, hiszen minden lemezük egy láthatóan kérélt koncepcióra épül fel, szövegeik ötletesek és jól átgondoltak, sok esetben gondolkodásra készítetik hallgatójukat, nem utolsósorban felfedezhető bennük a nevelő, tanító célzat is. Talán nem véletlen, ha meghalljuk azokat a jelmondatokat, mint a „környezettudatosságra való nevelés” vagy „szemléletformálás”, szinte reflexszerűen ugrik be a zenekar *Szuperkukák* című szerzeménye, amely az előbb említett fogalmakat hűen illusztrálja. Ám az Alma Együttesnek nem csak a jól megírt szövegeiben rejlik az erőssége, legalább annyira fontos a zenei háttér, amely szintén felfogható egy kalandos utazásnak. Úgy véljük, egy gyerekzenekar akkor tud igazán jó lenni, ha a zene számos arcát képes megmutatni és a különböző zenei világok, zenei stílusok megismertetése mellett új hangzásvilágokat, „hangzásmintákat” is elérhetővé tesz a gyerekek számára, ezáltal megismertetve velük a hangszerekben és a hangszeres zenében rejlő végtelen lehetőségeket, azt, hogy ezek az *eszközök* hogyan állhatnak a gondolat közlésének, kiteljesítésének a szolgálatában.

A fentiek szempontjából rendkívül izgalmasnak tekinthető az Eszterlanc Mesezenekar tevékenysége, akik lényegében a Kalákához hasonlóan énekelt verseket adnak elő.² Az összehasonlítás egyáltalán nem tekinthető meredeknek, hiszen lemezük kiadója épp a Gryllus Kft., a zenekar nagybőgőse pedig Becze Gábor, a Kaláka zenésze. Az említettek ellenére sem szabad megbélyegeznünk, beskatulyáznunk a Kárász Eszter vezette formációt. Az Eszter-láncban sok olyan elem van, amely a ma működő gyerekzenekarok dalaiból joggal hiányolható. Az Eszter-lánc Mesezenekart az teheti leginkább szerethetővé a hallgató számára, hogy tagjaiban egyaránt megvan a zene és a versek iránti alázat, amelynek fokmérője csak ho-

mályos, széttartó mondatokkal definiálható, azonban fülünkkel jól hallható. Ha kellő alapossággal hallgatjuk ezeket a dalokat, nyomban feltűnhet, hogy a zene teljes egészében leképezi a verset – nemcsak a verbális, hanem a nonverbális elemeit is. Mindezt illusztrálандó Kiss Ottó *Tavaszi Medvedal* című versét, annak megzenésítését említenénk meg, amelyben a vonóval játszott bőgőszólóban benne van a téli álmából felébredt, lusta medve cammogása. S talán még azt is megkockáztatnánk, hogy ha nem hallanánk, és nem ismernénk a szöveget, akkor is rekonstruálni tudnánk a történetet a hallottakból. Persze, mindez nem azt jelenti, hogy a zene tola-kodó lenne, vagy birokra kelne a szöveggel. A zenészek kiváló arányérzékéről tanúskodik, hogy minden vershez épp annyit adnak hozzá, amennyit szükséges, pontosan tudva azt, hogy mely szöveget kell jobban, melyet kevésbé megtámogatni a zenével. Ennek megfelelően például Varró Dániel *Badar állathatározó* című versére komponált zene sokkal visszafogottabb, maximálisan előtérbe helyezve az ilyen bravúros verssorokat: „Szép állat az oroszlán, / felfal minden korosztályt, / kedvence a kamasz lány, / szép állat az oroszlán.”

Az Alma Együttes zenéjét jellemezve kalandos utazásról írtunk. Ugyanezt elmondhatjuk az Eszter-lánc Mesezenekar dalairól is, hiszen a legváltozatosabb stílusokat vonultatja fel a zenekar az amúgy nem túl ötletes, *Egyszervolt, Holnemvolt* címmel ellátott lemezén: hallhatunk itt tiszta swinget, a múlt század eleji kabarék világát felvillantó sanzonos futamokat, könnyed charlestont, vagy az ismert Kolinda zenekar által művelt világzenét megidéző dallamokat is (jelesül az *Újévi vers* című szerzeményben).

Az elmúlt esztendőkből megjelent gyermekzene-lemezek üde színfoltja az Amorf Lovagok 2010-ben megjelent *Tócsarobbantója*, amellyel a kritika a megjelenésekor és azóta sem tudott igazán mit kezdeni. Talán azért, mert tulajdonképpen a szerzői (Tövisházi Ambrus és Tariska Szabolcs) sem tulajdonítottak különösebb jelentőséget annak, hogy meghatározzák, kit szeretnének megszólítani ezzel a lemezzel. Tény, hogy a hallgatók számára ez okozza a legnagyobb fejtörést: gyereklemez-e a *Tócsarobbantó*? Mi az, ami még befér ebbe a kategóriába, és vajon mivel teljesített ehhez képest *túl* az ördögökből lovagokká átvedlett formáció.³ Ismerve a szerzőpáros munkásságát, azt mondhatnánk, az alma nem esett messze a fájától (az Amorf Lovagok az Amorf Ördögöktől). Ez a korong is felfogható kísérletezésnek, amely egyszersmind lezárt és egész; egy sajátos hangzásvilágot kapunk sajátos szövegvilággal, jól átgondolt és többnyire jól érvény-

³ Az Amorf Lovagok tulajdonképpen az Amorf Ördögök „kistestvére”.

re juttatott költői képekkel („lyukas dió ez a nap”). Bár arra nem mer-
nénk mérget venni, hogy egy négy-öt éves gyerek ugyanolyan önfelel-
ten merül el ebben a furcsa galaxisban, mint egy felnőtt befogadó. Sőt, azt
mondhatnánk, hogy a *Janicsár a 3 Testvérben* című, rémisztőre sikeredett
dal – melyben vannak ló után kötött hullák, karóba húzás és olyan szép so-
rok, mint hogy „ellenségből lesz a jó gyros” – több gyereket is megviselne.
Mindezek ellenére megállapíthatjuk, hogy a *Tócsarobbantó* egy jól sikerült
lemez, mert „nem menekült gyáván a klasszikus hangszerelésbe, és mert
egyedül csavarni a gyereklemez műfajiságán”.⁴

Az Apacuka zenekarról, vagy Szinétár Dóra zenés meselemezeről ed-
dig nem esett szó. Előbbi a narratívája okán tarthat számot érdeklődés-
re, ám a dalok egyikének-másikának sutasága és az erőltetett poénokon,
gyenge szójátékokon alapuló átvezető szövegei miatt végül lemondunk
arról, hogy hosszabb elemzést szenteljünk neki. Szinétár Dóra *Árnyacska,*
szörnyecske. Féleleműző mesék és dalok című lemeze mondhatni az Apacuka
ellenpólusa, amelyben szerencsésen találkozik az igényes zene a jól megírt
mesékkel és dalszövegekkel, amelyek nem mellékesen Müller Péter *Sziá-*
mi keze nyomát is magukon viselik.

A mai magyar gyermekzene kivételesen jó helyzetben van, hiszen szá-
mos kiváló zenekarral büszkélkedhet. Szövegünkben megpróbáltuk a leg-
markánsabb jelenségeket górcső alá venni, mégpedig a bevezetőben meg-
fogalmazott dilemmák/kérdések figyelembevételével, mindemellett azon-
ban szükségesnek láttuk – a bemutatáson és értelmezésen túl – a kritikai
reflexiók beiktatását is, amellyel szándékunk szerint a tájékozódást is se-
gíthetjük ebben a hatalmas anyagban.

⁴ ARADI Péter, DANKÓ Gergő, GELEGONYA Edina, INKEI Bence, LANG
Ádám, PUSKÁR Krisztián, RÓNAI András, SZABÓ Benedek: *A közeg visszahúz*
– tíz magyar lemez. URL: <http://aktiv.quart.hu/quart/archiv/cikk.html?id=5908>